

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Esther Perel
MATING IN CAPTIVITY

Copyright © 2006 by Esther Perel. All rights reserved.

Translation Copyright © 2020 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03145-4

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

ESTER PEREL

EROTSKA INTELIGENCIJA

OSLOBODITE SVOJU STRAST...

Prevela Ira Stupar

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2020.

*Mojim roditeljima, Sali Ferlegijer i Iceku Perelu.
Njihova vitalnost nastavlja da živi u meni.*

Divlja stvorenja u kavezu

Divlja stvorenja u kavezu
Svoju divljinu zadržavaju
I zato očajavaju, ne množe se i skapavaju.

I ljudi su svi u kavezima,
Sužanjskim se bave dužnostima,
I neznano zašto, ni najbolji se ne razmnožavaju.

Velike tamnice ljudske pitomosti
Strast guše, u inat jednostavnosti,
Požudu našu slatku izvrću vazda i iskrivljavaju.

I tako, s gorkom perverznošću,
S pobunom i velikom osujećenošću,
Mladi se pare, al' uče da mrze to i kô greh okajavaju.

Seks je stanje božje milosti.
A u kavezu ne može da se ostvari.
Neka beže, stoga, svi iz kaveza, i iznova počnu da pokušavaju.

D. H. Lorens, *Divlja stvorenja u kavezu*
(*Wild Things in Captivity*, prev. Igor Stanojević)

UVOD

Priča o seksu kod prosvćenih modernih parova često govori o nedostatku želje i dugom spisku seksualnih alibija, kojima se objašnjava neizbežna smrt erosa. Izgleda da su se u posljednje vreme svi, od jutarnjih vesti do *Njujork tajmsa*, bavili ovom temom. Upozoravaju nas da preveliki broj parova neredovno upražnjava seks, čak i kad partneri izjavljuju da se vole. Današnji parovi su suviše zauzeti, nalaze se pod preteranim stresom, previše su obuzeti brigom o deci i preumorni su za seks. Kao da sve to nije dovoljno da im otupi čula, tu su i antidepresivi, izvorno predviđeni da oslobađaju od stresa, koji zakucavaju poslednji čavao. To je zaista ironičan razvojni ishod generacije bebi-bumera, koji su pre tridesetak godina bili perjanice novog doba seksualnog oslobođenja. Ispada da su danas, kad bebi-bumeri i naredne generacije mogu da imaju seksa koliko žele, izgubili svaku želju za njim.

Iako ne sporim izveštaje medija da su naši životi zasigurno stresniji nego što bi smeli biti, čini mi se da gotovo isključivo usredređivanje na učestalost i kvantitet seksualnih odnosa predstavlja samo najpovršnije razloge za nelagodu koju mnogi današnji parovi osećaju. Mislim da ta priča obuhvata mnogo više od rečenog.

Psiholozi, seksualni terapeuti i sociolozi dugo se bore s Gordijevim čvorom pomirenja seksualnosti i porodice. Nudimo prosvćenim

parovima brojne savete o kupovini raznih začina radi dodavanja ukusa seksu. Posustalost želje, učeni smo oduvek, predstavlja osnovni problem, koji može biti rešen pomoću pametnijeg određivanja prioriteta i bolje organizacije, ili je pak reč o problemu u komunikaciji, koji se može poboljšati verbalnim izražavanjem konkretnih seksualnih želja.

Uopšte ne naginjem statističkom pristupu seksu, koji obično obuhvata pitanja da li ga upražnjavate, koliko često, koliko dugo traje, ko svršava prvi i koliko orgazama doživljavate. Umesto toga, želim da se pozabavim pitanjima koja nemaju lake odgovore. Ova knjiga govori o erotici i poetici seksa, o prirodi same erotske želje i njenim dilemama. Kad nekoga volite, kakav je to osećaj? U čemu je razlika kad nekoga želite? Da li velika intima uvek vodi dobrom seksu? Zašto prelazak na roditeljstvo tako često donese erotsku katastrofu? Zašto je zabranjeno voće toliko erotičnije? Da li je moguće strasno želeti ono što već imamo?

Svi delimo fundamentalnu želju za sigurnošću, koja nas na prvom mestu usmerava ka trajnim vezama, ali posedujemo jednako snažnu potrebu i za avanturom i uzbuđenjem. Moderna romansa obećava da je moguće spojiti te dve različite potrebe. Ipak, ja baš i nisam ubeđena u to. Danas se okrećemo samo jednoj osobi, koja treba da nam obezbedi ono što je nekada činilo celo selo: osećaj utemeljenosti, svrhe i kontinuiteta u društvu. Istovremeno očekujemo da bude romantična i seksualno zadovoljavajuća. Nije nikakvo čudo što se gomila veza mrvi pod težinom svih tih očekivanja. Teško je stvoriti uzbuđenje, iščekivanje i požudu sa istom osobom od koje tražite sigurnost i stabilnost, ali nije nemoguće. Pozivam vas da osmislite načine kako da uvedete rizik u sigurnost, tajanstvenost u poznato i novine u postojanost.

U ovoj knjizi bavićemo se načinom na koji moderna ideologija ljubavi ponekad dolazi u sukob sa silama seksualne želje. Ljubav

cveta u atmosferi bliskosti, zajedništva i jednakosti. Težimo da što bolje upoznamo voljenu osobu, da budemo što bliskiji s njom, da smanjimo udaljenost među nama.

Stalo nam je do naših voljenih, brinemo o njima i osećamo se odgovornim za njih. Za neke su ljubav i strast nerazdvojni, ali kod mnogih emocionalna intima sputava erotsko izražavanje. Brižni i zaštitnički elementi veze, koji podstiču ljubav, često blokiraju nesvesno koje hrani erotsko zadovoljstvo.

Moje ubeđenje, osnaženo s dvadeset godina prakse, jeste da tokom uspostavljanja sigurnosti, mnogi parovi pomešaju ljubav sa strašću. Ta zbrka predstavlja loš znak za seks. Za održavanje seksualnog elana prema drugoj osobi mora se uspostaviti izvesna sinapsa. Erotika zahteva prazan prostor. Drugim rečima, erotičnost buja u još neispunjenom prostoru između vas i drugog. Kako bismo komunicirali s voljenom osobom, moramo biti u stanju da tolerišemo tu prazninu i njen veo neizvesnosti.

Uz ovaj paradoks, uzmite u obzir i drugi: seksualna želja je često praćena osećanjima koja naizgled ograničavaju ljubav. Za početak, na um mi padaju agresija, ljubomora i nesloga. Istražiću ovde kulturni pritisak koji oblikuje porodični seks, čineći ga fer, jednakim i sigurnim, ali proizvedeći i mnoge parove kojima je seks dosadan. Želim da predložim nekoliko rešenja kako da imate uzbudljiviji, razigraniji, čak i frivolniji seks, a dovoljno je da budete samo malo manje ograničeni sklonostima ka demokratiji u spavačoj sobi.

Kako bih poduprla ovu tvrdnju, provešću čitaoca u obilazak istorije društva. Videćete da savremeni parovi ulažu u ljubav više nego ikad, a ipak, okrutnom igrom sudbine, upravo taj model ljubavi i braka odgovoran je za eksponencijalni porast broja razvoda. Ovde je potrebno ispitati da li se tradicionalne bračne strukture ikada mogu pomiriti s modernim, naročito ako imamo na umu prostu

činjenicu da danas rečenica „dok nas smrt ne rastavi“ obuhvata dvostruko duži životni vek nego u prošlosti.

Magični eliksir koji je trebalo da učini to mogućim jeste uspostavljanje intimnosti. Doći ćemo do rešenja posmatrajući ovu temu iz različitih uglova, ali važno je istaći na ovom mestu da su stereotipi žene kao romantičnog bića i muškarca kao seksualnog osvajača davno razvevani. Isto važi i za sve ideje koje ženu obeležavaju kao žudnu za ljubavlju, a u osnovi vernu i naklonjenu porodici, a muškarca kao biološki poligamnog i zastrašenog intimnošću. Kao rezultat društvenih i ekonomskih promena u nedavnoj zapadnoj istoriji, tradicionalne razlike među polovima su dosta obrisane, pa se isti kvaliteti sada sreću i kod muškaraca i kod žena. Iako stereotipi obično sadrže znatnu dozu istine, uvek im nedostaje uočavanje složenosti savremenih odnosa. Ja više težim dvopolnom pristupu ljubavi.

Kao terapeut za parove, morala sam da izvrnem uobičajene terapeutske prioritete. U mom polju rada prvo smo učeni da se raspitamo o stanju zajednice, a zatim da pitamo kako se to manifestuje u spavaćoj sobi. Posmatrana na ovaj način, seksualna veza je metafora i proizvod ukupnog odnosa. Fundamentalna pretpostavka glasi da ako poboljšamo opšte odnose u vezi, seks će slediti, ali iz mog praktičnog iskustva, to često ne bude slučaj.

Terapeutska kultura je izgovorenoj reči tradicionalno davala prednost nad izražajnošću tela. Pa ipak, seksualnost i emotivna intima su dva potpuno različita jezika. U diskusiji o parovima i erotici želim da vratim telu njegovo zasluženno mesto. Ono često sadrži emocionalne istine koje reči lako zaglade. Sama dinamika seksa je često glavni izvor sukoba u vezi, posebno ona koja se tiče moći, kontrole, zavisnosti i ranjivosti, ali često postaje poželjna kad se izrazi telesno i erotizuje. Seks postaje način za osvetljavanje sukoba i zabune intime i želje, kao i način za početak isceljivanja tog

destruktivnog razdvajanja. Svačije telo je, samo po sebi, obeleženo istorijom pojedinca i uslovljenjima kulture, postalo tekst koji treba da iščitamo zajedno.

U vezi s ovom temom, ovo je dobar trenutak da objasnimo neke termine s kojima ćete se susretati u ovoj knjizi. U cilju razjašnjavanja koristiću tradicionalnu reč *brak* za sve dugoročne emotivne veze, a ne samo za zakonski formalno sklopljene brakove. Ponekad slobodno koristim muške ili ženske zamenice bez ikakve namere da istaknem samo jedan pol.

Ja sam, kao što moje ime nagoveštava, ženskog pola. Manje je očigledno, međutim, da sam kulturni hibrid. Posedujem mnoge perspektive i želim da iznesem informativan kulturni pregled tema, ili bolje reći multikulturalni. Odrasla sam u Belgiji, studirala u Izraelu i završila obuku u SAD. Boraveći u različitim kulturama više od trideset godina, razvila sam perspektivu osobe kojoj je prijatno da posmatra sa strane. Ugao gledanja obezbedio mi je višestruke perspektive na koji način se razvija seksualnost, stvaraju veze, govori o ljubavi i učestvuje u telesnim zadovoljstvima.

Lično iskustvo prenela sam u svoj profesionalni rad kliničkog psihologa, profesora i savetnika na polju međukulturne psihologije. Usredsređujući se na kulturnu tradiciju, posebno sam radila s tri grupe populacija: izbegličkim porodicama, međunarodnim porodicama (s dve grupe koje se u ovo vreme najviše sele, mada su razlozi za to veoma različiti) i interkulturalnim parovima (koji obuhvataju međurasne ili međuverske parove). U slučaju interkulturalnih parova, kulturna pomeranja nisu geografska, već se dešavaju u dnevnoj sobi. Zanimalo me je kako spajanje kultura utiče na odnose među polovima i praksu vaspitanja dece. Naglasila sam i mnoga značenja braka i kako njegova uloga i mesto u velikim porodicama variraju u različitim nacionalnim kontekstima. Da li je reč o privatnom činu između dvoje ljudi, ili pak zajedničkom poslu dve porodice? Tokom

sesija s parovima pokušala sam da raspoznam kulturne nijanse iza rasprava o posvećenosti, intimi, zadovoljstvu, orgazmu i telu. Ljubav je možda univerzalna, ali njene konstrukcije su u svakoj kulturi definisane, i bukvalno i figurativno, različitim jezicima.

Bila sam posebno osetljiva na razgovore o dečjoj i adolescentskoj seksualnosti jer društva u takvim porukama deci ponajviše otkrivaju svoje vrednosti, ciljeve, pobude i zabrane.

Govorim osam jezika. Neke sam naučila kod kuće, neke u školi, nekoliko tokom putovanja, a jedan-dva zahvaljujući ljubavi. Tokom prakse pozivana sam često da koristim svoje multikulturalno znanje, kao i poliglotske veštine. Moji pacijenti su heteroseksualci i homoseksualci (trenutno ne radim s transrodnom populacijom) koji su u braku, samo posvećeni jedni drugima, razvedeni ili u novom braku. Mladi su, stari i srednjih godina. Pokrivaju veoma širok spektar kultura, rasa i društvenih klasa. Njihove individualne priče često naglašavaju upravo kulturološke i psihološke sile koje oblikuju njihov način poimanja ljubavi i seksa.

Lično iskustvo koje me je najviše oblikovalo, a koje se nalazi i u pozadini ove knjige, može da izgleda tautološki, ali podeliću ga s vama jer baca svetlost na dublju motivaciju moje strasti. Moji roditelji preživeli su nacistički koncentracioni logor. Godinama su gledali u lice smrti. Moji otac i majka su jedini preživeli iz svojih porodica. Izašli su iz tog iskustva čekajući da strašću ispune život i izvuku najviše što mogu iz svakog dana. Oboje su osećali da im je dodeljen jedinstven dar: novi život. Mislim da su bili neobični. Nisu želeli samo da žive, želeli su da ožive. Posedovali su žeđ za životom, bogatili se veselim iskustvima i voleli da se zabavljaju. Gajili su zadovoljstvo. O njihovom seksualnom životu ne znam apsolutno ništa, osim da su imali dvoje dece, mog brata i mene, ali način na koji su živeli potvrdio mi je da su posedovali duboko razumevanje erotike. Iako sumnjam da su ikada koristili tu reč, otelovljavali su

njeno mistično značenje kao kvalitet života i put do slobode, a ne samo kao usku definiciju koju je izrodila modernost. To prošireno razumevanje prožima i moje rasprave o erotičnosti u ovoj knjizi.

Još jedno važno iskustvo pomoglo je u oblikovanju ovog projekta. Moj muž je direktor Međunarodnog programa za proučavanje trauma na Kolumbijskom univerzitetu. Uglavnom je radio na pomoći izbeglicama, deci iz ratnih područja i žrtvama mučenja u prevazilaženju velikih trauma koje su iskusili. Oživljavanjem njihovog osećaja za kreativnost i sposobnosti za igru i zadovoljstvo, preživelim se pomaže da se ponovo povežu sa životom i nadom koja treba dalje da ga hrani. Moj muž se, dakle, bavi bolom, a ja zadovoljstvom. Međutim, oni su intimno povezani.

Osobe o kojima pišem ne pojavljuju se u priznanjima, iako im mnogo dugujem. Njihove priče su autentične i gotovo doslovno prenesene, ali identiteti su im skriveni. Tokom ovog projekta konsultovala sam se s njima oko delova knjige u duhu saradnje. Mnoge ideje razvila sam kroz rad, a ne naknadno. Takođe, zasnivaju se na pažljivo iznesenim primedbama mnogih profesionalaca i autora koji su se pre mene bavili dvosmislenostima ljubavi i seksa.

U svom svakodnevnom radu suočavam se s detaljno opisanim stvarnostima koje se ne vide u statistikama. Viđam ljude koji su toliko dobri prijatelji da se ne mogu održati kao ljubavnici. Srećem ljubavnike koji se tako uporno drže ideje da seks mora biti spontan da ga uopšte ne upražnjavaju. Posmatram parove koji smatraju da zavodjenje zahteva suviše truda i da to nije nešto što bi trebalo da rade nakon što su se posvetili jedno drugom. Viđam i one koji smatraju da intima podrazumeva znanje svih detalja o partneru. Odriču se svakog osećaja razdvojenosti, a zatim se pitaju gde nestade strast iščekivanja. Srećem supruge koje bi radije nosile etiketu „mala seksualna želja“ do kraja života nego što bi patile objašnjavajući svojim muževima da predigra mora biti više od kratkog uvoda. Viđam ljude

koji toliko očajno žele da suzbiju osećanje umrtvljenosti u vezi da su spremni da rizikuju sve za nekoliko trenutaka zabranjenog uzbuđenja s nekim drugim. Posmatram parove čiji su seksualni životi obnovljeni vanbračnim aferama i druge čija afera efektivno završava minimalnom dozom povezanosti s partnerom. Viđam starije muškarce koji se osećaju izneverenim svojim odnedavno disfunkcionalnim polnim organom i koriste vijagru da smanje napetost izazvanu teškim činjenicama. Srećem supruge ophrvane neprijatnošću zbog iznenadne spoznaje sopstvene pasivnosti. Viđam mlade roditelje čija je erotska energija iznenada iscrpljena brigom za dete, i koji su toliko obuzeti njime da se ne sete da s vremena na vreme zatvore vrata spavaće sobe. Srela sam čoveka koji gleda porno-filmove na internetu, ali ne zbog toga što svoju ženu smatra neprivlačnom, već zato što usled nedostatka njenog entuzijazma u seksu misli da nešto nije u redu s njim što ga želi. Viđam ljude toliko posramljene svojom seksualnošću da štede i svoje voljene tog teškog iskušenja. Srećem ljude koji znaju da su voljeni, ali koji žele da budu i željeni. Svi dolaze k meni jer žude za seksualnom vitalnošću. Ponekad dolaze snebivljivo, ponekad su očajni, obeshrabreni ili besni. Njima ne nedostaje samo seks, sam taj čin, nedostaje im osećaj povezanosti, vitalnosti i preporoda koje seks omogućuje. Pozivam vas da mi se pridružite u razgovorima o ovim potragama, da radimo na tome da se ljudi otvore i prevaziđu te probleme.

Ko želi samo periodično uzbuđenje, dobiće sledeći krajnji rezultat: uzbuđenje je povezano s neizvesnošću i voljom da prihvatimo nepoznato, umesto da se od njega krijemo. Zato nas napetost ostavlja s osećanjem ranjivosti. Upozoravam svoje pacijente da ne postoji „bezbedan seks“.

Međutim, valja istaći da ne tragaju svi ljubavnici za strašću, čak nikada nisu u njoj uživali. Neke veze nastaju iz osećaja topline, nežnosti i brižnosti, a partneri odabiru da se drže tih mirnijih voda.

Dražim je ljubav koja se više zasniva na strpljenju nego na strasti. Za njih je važno spokojstvo u trajnoj vezi. Dakle, ne postoji samo jedan ispravan put.

Knjiga *Erotska inteligencija* teži da nas uključi u iskren, prosvjetljujući i provokativan razgovor. Podstiče nas da se preispitujemo i da se više ne plašimo da proveravamo svoju seksualnu i emocionalnu ispravnost. Otvarajući vrata temi erotskog života u porodici, pozivam vas da vratite strast u spavaću sobu u svom porodičnom domu.

OD AVANTURE DO ZATOČENIŠTVA

ZAŠTO POTRAGA ZA SIGURNOŠĆU
POTKOPAVA EROTSKU VITALNOST

Originalna iskonska vatra erotičnosti je seksualnost; ona izaziva crveni plamen erotičnosti, koji opet izaziva i hrani drugi plamen, drhtav i plav. To je plamen ljubavi i erotičnosti. Dvostruki plamen života.

Oktavio Paz, *The Double Flame*

ŽURKE U NJUJORKU NALIK SU na antropološke izlete. Nikad se ne zna koga ćete sresti i šta ćete pronaći. Nedavno sam kružila po popularnom događaju posvećenom samosvesti, što je tako tipično za ovaj grad uspešnih: pre nego što su me pitali kako se zovem, želeli su da znaju čime se bavim. Odgovorila sam: „Ja sam terapeut i pišem knjigu.“ Zgodan mladić, koji je stajao do mene, takođe je radio na knjizi. „O kojoj oblasti vi pišete?“ pitala sam ga. „O fizici“, odgovorio je. Ljubazno sam mu uputila naredno pitanje: „O kakvoj vrsti fizike?“ Ne mogu da se setim šta mi je odgovorio jer se razgovor o

fizici naglo završio kad me je neko pitao: „A vi? O čemu govorite u svojoj knjizi?“ Odgovorila sam: „O erotici kod parova.“

Nikada pre mi Q-rejting* nije bio toliko visok – na žurkama, u taksijima, salonima lepote, avionima, među tinejdžerima, s mužem, bukvalno nikad – kao kad sam počela da pišem knjigu o seksu. Shvatala sam da postoje određene teme koje ljude prosto teraju od vas, dok ih druge privlače kao magnet. Ljudi sad stalno razgovaraju sa mnom. Naravno, to ne znači da uvek govore istinu, naprotiv, ako postoji neka tema koja nagoni na prikriivanje, to je onda ova.

„Šta s parovima i erotikom?“, pitao je neko.

„Pišem o prirodi seksualne želje“, odgovorila sam. „Želim da znam da li je moguće održavati seksualnu želju u dugoročnim vezama i izbeći uobičajenu istrošenost.“

„Za seks nije neophodna ljubav, ali u ljubavi je potreban seks“, rekao je čovek sa strane, još neodlučan kom razgovoru da se pridruži.

„Jeste li se usredsredili na bračne parove? Na heteroseksualne?“, pitao je drugi. To je značilo: govori li ta knjiga i o meni? Umirila sam ga: „Bavim se dugoročnim vezama. Heteroseksualnim, homoseksualnim, mladim, starim, i formalno sklopljenim brakovima i neformalnim.“

Kažem im da želim da znam kako i da li smo uopšte u stanju da zadržimo vitalnost i uzbuđenje u dugoročnim vezama. Postoji li nešto nerazdvojno od dugoročne privrženosti što nam ubija seksualnu želju? Možemo li održati stabilnost i sigurnost veze bez podleganja monotoniji? Pitam se da li možemo održati poetiku onoga što Oktavio Paz naziva dvostrukim plamenom ljubavi i erotičnosti.

Ovaj razgovor sam vodila mnogo puta pa ni komentari koje sam čula na tom događaju nisu bili novina.

„To je nemoguće.“

* Q-rejting je mera prepoznatljivosti i privlačnosti nekog brenda, poznate ličnosti, kompanije ili zabavnog sadržaja (npr. TV emisije). (Prim. prev.)